

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

І.В. Власенко

Проаналізовано стан розвитку туристичного ринку в Україні. Показано вплив туристичного сектору на економіку країни, з якого видно, що Україна має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього й іноземного туризму.

Проаналізовані дані Державної служби статистики свідчать, що економічний внесок туристичної галузі загалом є недостатнім, оскільки у 2015 р. прямий внесок туристичної галузі становив 1,4% ВВП України.

Ключові слова: туризм, ринок туристичних послуг, туристичний продукт, економіка України.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКА ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

И.В. Власенко

Проанализировано состояние развития туристического рынка в Украине. Показано влияние туристического сектора на экономику страны, из которого видно, что Украина имеет все предпосылки для интенсивного развития внутреннего и иностранного туризма.

Проанализированы данные Государственной службы статистики свидетельствуют, что экономический вклад туристической отрасли в целом недостаточен так как в 2015 г. прямой вклад туристической отрасли составлял 1,4% ВВП Украины.

Ключевые слова: туризм, рынок туристических услуг, туристический продукт, экономика Украины.

MODERN STATE AND FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TOURIST SERVICES MARKET OF UKRAINE UNDER NATIONAL ECONOMY

I. Vlasenko

The article analyzes the state of the tourist market development in Ukraine. Influence of the tourist sector on the economy of the country is shown, from which it

is evident that Ukraine has all the prerequisites for intensive development of domestic and foreign tourism: features of geographical location and relief, favorable climate, richness of natural, historical, cultural, tourist and recreational potential. However, unfortunately, on the background of the world tourism, which is gaining power at a fantastically fast pace, Ukraine looks rather modest.

According to the State Statistics Service of Ukraine, the number of tourists who visited Ukraine in 2014–2015 has decreased by 90%. In 2015, 15,159 foreign tourists visited Ukraine and 1,770 people in 2014. By comparison, in 2013 more than 232 thousand foreign guests arrived in Ukraine. At this time, the number of Ukrainian citizens who traveled abroad in 2015 increased by 72.4% (9719326 people in comparison with 2000). Today Ukrainian citizens are original investors of foreign countries, which is one of the most painful issues of the entire tourist industry of Ukraine. The article analyzes the data of the World Tourism Organization, concerning the contribution of the tourism industry of Ukraine to GDP.

During the analyzed period, the largest increase in the direct contribution of the tourist industry to GDP and indirectly was recorded in 2004 in relation to 2003, which was 50,5% and 45,85% respectively. The most significant decrease occurred in 2014, when the indirect contribution of the tourism industry to GDP decreased by UAH 60,7 billion. (30,98%), direct contribution of tourism industry to GDP – by 17,4 billion UAH (33,07%). In Ukraine, tourism accounts for about 1–2% of gross national product (in the European countries – about 10%), the share of exports of travel services in the structure of exports of goods and services in Ukraine is 0,7% (in the European countries – 30%) According to the World Tourism Organization UNWTO, Ukraine's share in tourist flows in Europe is about 4% and about 0.9% in European revenues from tourism activities.

According to the world ranking of the total tourism contribution to GDP of Ukraine, our country in 2014 has occupied only 64th place (in 2013 – 53rd place) among 184 countries of the world.

The data of the State Statistics Service are analyzed. Thus, the number of Ukrainian citizens who traveled abroad in 2015 increased by 72,4% (9719326) in comparison with 2000, the number of foreign citizens who visited Ukraine increased by 93,2%.

According to the projected estimates by 2025, the direct number of the employed in the tourist industry in Ukraine will decrease by 3.2% and will amount to 332,2 thousand people – 1,6% of the total number of employed population. According to the WTTC and UNWTO forecasts, in the period 2015–2025, the total number of employed people in the global tourism industry will increase by 28,9% to reach 356,9 million people, while the total contribution of the tourism industry to world GDP will increase by 44,7% and will amount to 11381,9 billion dollars USA.

Keywords: tourism, market of tourist services, tourism product, economy country.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зважаючи на значний ресурсний потенціал, туристична галузь України спроможна забезпечити виконання економічних, соціальних, гуманітарних функцій, а саме підвищити рівень життя населення, збільшити

частку туристичних надходжень до ВВП і надходжень від туристичної діяльності до бюджетів усіх рівнів. Соціально-економічна роль туристичної галузі як інструмента розвитку та стимулювання економіки полягає в збільшенні робочих місць у туристичній сфері та супутніх галузях, що, у свою чергу, спонукає подолання бідності та підвищення зайнятості населення. Інтеграція національного туристичного ринку до світового туристичного простору, розширення міжнародного співробітництва у галузі подорожей та туризму, розробка та реалізація міжнародних програм із розвитку туризму надалі розвиваються, що приводить до все більшого утвердження України на світовому туристичному ринку.

Туризм є своєрідним індикатором соціально-економічного розвитку держави, оскільки витрати на туристичні послуги не розглядаються як першочергові потреби для життєдіяльності людини, зростання туристичного попиту населення має пряму кореляцію з підвищенням рівня соціально-економічного розвитку держави та платоспроможності населення, тобто із збільшенням ВВП, доходів та заробітної плати і, як наслідок, зростанням витрат на туристичні послуги, розваги та відпочинок.

Водночас національний ринок туристичних послуг характеризується нерівномірністю розвитку, викликану відмінностями в розподілі природних ресурсів, кліматичними особливостями регіонів, культурно-історичною обумовленістю, нерівномірністю розміщення транспортної, комунікаційної, курортно-розважальної інфраструктури, асиметрією розподілу рекреаційних ресурсів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам становлення та функціонування ринку загалом і туристичного зокрема присвячені праці багатьох вітчизняних і закордонних учених, зокрема: С.В. Ковальчук, В.В. Миколишина, С.І. Плакида, О.М. Лютак, Д.Л. Романчук, Н.В. Козубова, Г.П. Складар, Н.О. Сагалакова, Г.О. Горіна та ін.

Незважаючи на достатньо велику кількість праць з досліджуваної проблематики та значущість отриманих наукових результатів, слід зазначити, що у своїх працях автори розглядають різні аспекти суті, функцій та особливостей ринку туристичних послуг. Водночас не до кінця розкритими залишаються питання особливостей організації та розвитку туристичного ринку в Україні.

Важливі теоретико-методологічні та практичні питання дослідження розвитку ринку туристичних послуг залишаються невирішеними. Виникає потреба в подальших дослідженнях імперативів і стратегічних пріоритетів розвитку ринку туристичних послуг України в умовах національної економіки.

Метою статті є виявлення особливостей функціонування сучасного ринку туристичних послуг в Україні та виокремлення його певних тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок є однією з базової економічних категорій, що була предметом досліджень видатних вчених-економістів протягом останніх двохсот років.

Ринок – це інститут або механізм, що об'єднує разом покупців (представників попиту) і продавців (постачальників) окремих товарів і послуг. Туристичний ринок, як і всі інші ринки, функціонує на основі дії законів попиту та пропозиції. У широкому аспекті ринок туристичних послуг означає місце, де відбуваються угоди купівлі-продажу туристичного продукту. Об'єктивно Україна має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього й іноземного туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів. Але, на жаль, на фоні світового туризму, який набирає потужностей фантастично швидкими темпами, Україна виглядає досить скромно. На сьогодні українські громадяни є своєрідними інвесторами зарубіжних країн, що є одним із найбільш актуальних питань усієї туристичної галузі. Так, кількість громадян України, які виїжджали за кордон у 2015 р., збільшилася в порівнянні з 2000 р. на 72,4% (9719326 осіб), кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, збільшилася на 93,2% (осіб) (рис. 1).

Рис. 1. Туристичні потоки України, 2000–2015 рр.
(складено автором)

Наведені статистичні дані щодо кількості іноземних громадян, які відвідали Україну, дають змогу стверджувати, що 2014 р. характеризується стрибкоподібним зниженням відвідувань унаслідок політичної нестабільності, військового конфлікту, несприятливого криміногенного стану в країні. Максимальна кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, була зафіксована у 2008 р., – 25449078 осіб, найменша у 2000 р. – 6430940 осіб. Але за даними Державної служби статистики України кількість туристів, які відвідали Україну у 2014–2015 рр., зменшилася на 90%. За даними Державної служби статистики (Держстату) у 2015 році Україну відвідали 15159 іноземних туристів, у 2014-му – 17070 осіб. Для порівняння у 2013 році в Україну приїхали понад 232 тисячі іноземних гостей. Зменшення кількості туристів, які приїжджають в Україну, спричинено останніми подіями, що відбуваються в країні, а також тим, що один з найбільших туристичних регіонів нашої країни – півострів Крим – наразі є тимчасово окупованою територією. Негативним чинником є також те, що навіть внутрішні туристи можуть надавати перевагу іноземному відпочинку. За даними Державної служби статистики станом на 2015 р. В'їзд іноземних громадян в Україну відбувався з багатьох країн світу, але найбільше туристів прибуло з Російської Федерації, Білорусі, Туреччини, Ізраїлю, Німеччини. Україна має вагомі об'єктивні передумови, щоб увійти до найрозвиненіших у туристичному відношенні країн світу, та приваблювати більше іноземних туристів. Адже якщо говорити про наявність туристичних ресурсів як одну з основних передумов для розвитку туризму, то Україна має всі шанси для інтенсивного розвитку туризму. Зручне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санаторно-курортної бази – усі ці фактори зумовлюють конкурентні переваги України в пропозиції туристичного продукту.

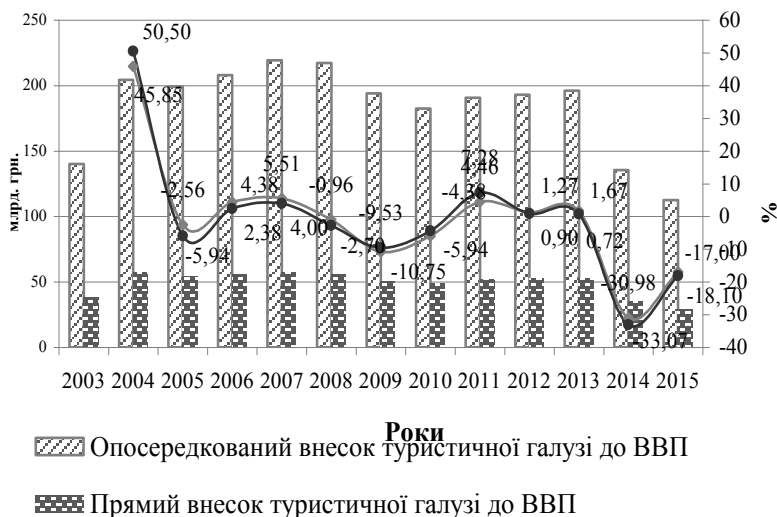
На відміну від стрімкого зниження кількості іноземних громадян, які відвідали Україну у 2014 р., зниження кількості громадян України, які виїжджали за кордон, було досить стриманим – 48,4%. Це пояснюється тим, що знизився насамперед виїзд громадян із метою поїздки «туризм», тоді як кількість громадян націлена на трудову міграцію під час соціально-економічної нестабільності всередині держави навпаки збільшилася.

Ключовим показником впливу туристичної галузі на соціально-економічний розвиток є вклад туристичної галузі України до ВВП. За оцінками Всесвітньої ради з подорожей і туризму економічний внесок туристичної галузі загалом є недостатнім. Так, WTTC у 2015 р. оцінює

прямий внесок туристичної галузі до ВВП країни у 28,9 млрд дол. США, що становить 1,4% ВВП, опосередкований внесок туристичної галузі до ВВП країни 112,4 млрд дол. США, що становить 5,6% ВВП (рис. 2).

За аналізований період найбільший приріст як прямого внеску туристичної галузі до ВВП, так і опосередкованого, був зафіксований у 2004 р. щодо до 2003 р., який склав 50,5% та 45,85% відповідно. Найсуттєвіше зниження відбулося у 2014 р., коли опосередкований внесок туристичної галузі до ВВП скоротився на 60,7 млрд грн (30,98%), прямий внесок туристичної галузі до ВВП – на 17,4 млрд грн (33,07%). В Україні туризм формує приблизно 1–2% сукупного ВВП (у країнах Європи – біля 10%), частка експорту туристичних послуг у структурі експорту товарів та послуг в Україні становить 0,7% (у країнах Європи – 30%).

Найвищий рівень як прямого, так і опосередкованого внеску, був зафіксований у 2007 р. – 57,5 млрд грн та 219,3 млрд грн відповідно. Найменший рівень у 2015 р. – 112,3 млрд опосередкованого внеску та 28,6 млрд грн прямого. У цілому темп зростання за аналізований період зазначених показників знизився на 19,8% за опосередкованим внеском та на 24,1% за прямим.

Рис. 2. Динаміка внеску туристичній галузі України до ВВП, 2003–2015 рр.

Примітка. Складено автором на основі The World Travel and Tourism Council [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.wttc.org>

За даними Всесвітньої туристичної організації UNWTO частка України в туристичних потоках Європи становить близько 4% та близько 0,9% – у загальноєвропейських надходженнях від туристичної діяльності.

Низький рівень використання потужності туристичного потенціалу країни підтверджується незначним внеском туристичної сфери у ВВП, а за даними Державної статистики України у 2015 р. відбулося скорочення кількості туристів, що ще більше знизило дохід від туристичної сфери.

Згідно зі світовим рейтингом загального внеску туристичної сфери до ВВП країни, Україна у 2014 р. посіла лише 64 місце (у 2013 р. 53 місце) серед 184 країн світу, а за прогнозами у 2026 р. прямий внесок до ВВП становитиме 6,13 млрд дол. США, що перевищуватиме об'єми 2015 р. на 3,8 млрд дол. США. Опосередкований вклад туризму та супутніх галузей до ВВП України до 2026 р. збільшиться на 50% та складатиме 4,45 млрд дол. США. Середньорічні темпи росту прямого внеску туристичної галузі до ВВП із 2016 по 2026 рр. становитимуть 8,9%, опосередкованого – 3,7% (рис. 3.13).

Рис. 3. Прогноз внеску туристичній галузі України до ВВП, 2016–2026 рр.

Об'єм капітальних інвестицій у туристичну галузь еластично реагує на кризові явища в державі, демонструючи хвилюподібну тенденцію розвитку. Пік капітальних інвестицій у туризм спостерігався у 2008 р. та становив 20,3 млрд грн, найменший об'єм у 2015 р. – 5,3 млрд грн. (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка та прогноз об'ємів капітальних інвестицій у туристичну галузь України

Найстрімкіше зниження спостерігалось у 2015 р. – 26,8%, тоді як найбільший приріст об'ємів у 2007 р. – 30,5%. У цілому темп росту за 2000–2015 рр. знизився на 1,3 млрд грн (19,8%), а порівняно з найбільш плідним 2008 р. – на 14,8 млрд грн (73,3%).

Прогнозні дані, запропоновані Всесвітньою радою з подорожей та туризму, передбачають продовження від'ємної тенденції у 2016 р., коли об'єми капітальних інвестицій у туристичну галузь України досягнуть свого мінімуму за розглянутий період та становитиме 4,9 млрд грн. Водночас вже 2017 р. охарактеризується стриманим поживленням інвестиційної активності, яка спостерігатиметься до 2026 р. та становитиме 7,2 млрд грн, таким чином, не досягши рівня 2014 р.

Зазначений прогноз повинен стати поштовхом до розбудови дієвої державної політики з підтримки як туристичної галузі в цілому, так і суб'єктів туристичної підприємницької діяльності у довгостроковій перспективі, одним із напрямів якої має стати підвищення інвестиційної привабливості держави на світовому туристичному ринку та заохочення іноземних інвестицій у національну туристичну галузь.

Таким чином, співвідношення економічних показників розвитку туристичної галузі України за 2005–2015 рр. дозволяє стверджувати про наявність від'ємної тенденції, яка характеризується зниженням обсягів капітальних інвестицій в туризм на 44,03% (4,24 млрд грн), внутрішнього туристського споживання – на 41,0% (67,4 млрд грн), витрат внутрішніх туристів усередині країни – на 15,7% (11,6 млрд грн), витрат міжнародних туристів усередині країни – на 61,7% (55,8 млрд грн) (табл. 1).

За оцінками Світової ради з туризму і подорожей у 2015 р. в Україні в туристичній галузі було зайнято 214,3 тис. осіб. Водночас, враховуючи вплив туризму на зайнятість у супутніх галузях економіки, загальна кількість робочих місць створених у 2015 р. завдяки туризму (як прямо, так і опосередковано) оцінюється у 842,8 тис. осіб.

Показники 2015 р., як і у випадку з внеском туристичної галузі до ВВП, стали найнижчими в аналізованому періоді.

Найвища кількість зайнятих у туристичній галузі спостерігалася у 2004 р.: 452,6 тис. осіб безпосередньо в туристичній галузі та 1644,5 тис. осіб в інших сферах господарської діяльності. Найбільший приріст зайнятих у туризмі спостерігався у 2004 р. – 35,4% (рис. 5).

Таблиця 1

**Динаміка економічних показників розвитку
туристичної галузі України**

Рік	Обсяг капітальних інвестицій у туристичну галузь		Внутрішнє туристське споживання		Витрати внутрішніх туристів усередині країни		Витрати міжнародних туристів усередині країни	
	млрд грн	частка від загальних капітальних інвестицій, %	млрд грн	частка від загального споживання, %	млрд грн	частка у ВВП, %	млрд грн	частка експорту, %
2005	9,63	2,013	164,45	4,83	74,09	3,12	90,36	8,08
2006	12,42	2,157	168,49	4,64	80,38	3,15	88,11	8,09
2007	16,77	2,420	175,92	4,47	81,14	2,95	94,79	8,41
2008	20,23	2,976	176,13	4,25	78,95	2,80	97,18	8,06
2009	12,84	3,186	155,69	4,61	73,25	3,04	82,44	8,11
2010	9,65	2,358	155,89	4,29	76,21	3,05	79,68	7,05
2011	11,07	2,476	170,78	4,31	90,39	3,46	80,39	6,37
2012	11,74	2,432	171,58	4,32	88,71	3,37	82,87	6,84
2013	10,05	2,346	168,15	4,35	89,23	3,39	78,91	7,23
2014	7,37	2,225	116,49	3,21	77,19	3,14	39,30	3,38
2015	5,39	1,960	97,02	2,97	62,46	2,83	34,56	3,00
Темп приросту до 2005	-44,03		-41,00		-15,70		-61,75	

Різке зниження ділової і туристичної активності, зниження доходів населення, погіршення соціально-економічного положення, нестабільне політичне становище в країні у 2014 р. призвели до різкого спаду туристичних потоків усередині країни та привабливості держави для іноземних туристів і, як наслідок, до стрімкого падіння частки

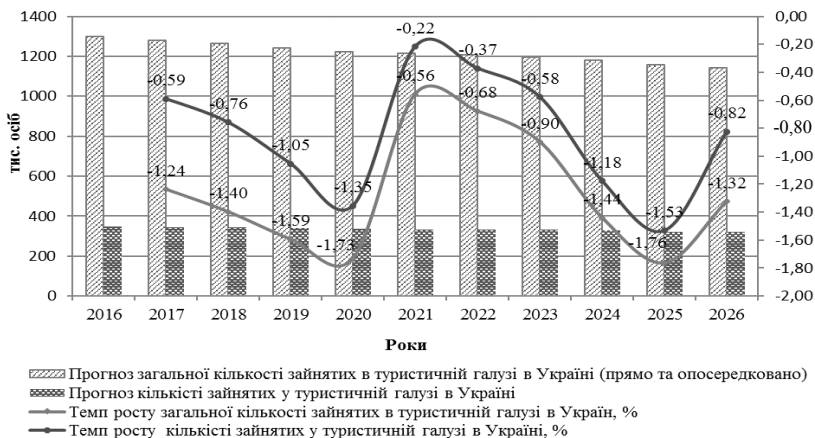
зайнятого населення в туристичній галузі. Так, загальна кількість зайнятих у туристичній сфері та супутніх галузях знизилася на 187,7 тис. осіб (144,6%), а кількість зайнятих безпосередньо в туристичній галузі на 56,2 тис. (14,4%). Порівняно з базисним 2003 р. загальна кількість робочих місць створених завдяки туризму (як прямо, так і опосередковано) у 2015 р. зменшилася на 32,5%, безпосередня кількість зайнятих у туристичній галузі – на 35,7%.

Рис. 5. Кількість зайнятого населення в туристичній галузі України, (2003–2015 рр.)

За прогностичними оцінками Всесвітньої ради з подорожей та туризму кількість зайнятих у туристичній галузі України поступово скорочуватиметься за збільшення внеску до ВВП країни. Середньорічні темпи зниження кількості зайнятих у туристичній галузі в Україні становитимуть 0,85% (рис. 6).

Всесвітня рада з подорожей та туризму та Світова туристична організація прогнозують зниження кількості зайнятого населення в туристичній галузі України. За прогностичними оцінками до 2025 р. безпосередня кількість зайнятих у туристичній галузі в Україні знизиться на 3,2% та становитиме 332,2 тис. осіб, тобто 1,6% загальної кількості зайнятого населення. Водночас загальна кількість робочих місць, створених завдяки туризму, залишиться досить високою – 1158,2 тис. осіб (6,5%).

Рис. 6. Прогноз кількості зайнятого населення в туристичній галузі України, 2016–2026 рр.

Зазначена тенденція є протилежною до загальносвітового прогнозу зайнятості населення в туризмі. Так, за прогнозами WTTC та UNWTO в період 2015–2025 рр. загальна кількість зайнятого населення у світовій туристичній індустрії збільшиться на 28,9% і досягне 356,9 млн чол., загальний внесок туристичної галузі у світове ВВП зросте на 44,7% і складе 11381,9 млрд дол. США.

Найбільша частка зайнятого населення в туристичній галузі від загальної кількості зайнятого населення держави спостерігалася у 2004 р. – 2,23%, загальна кількість зайнятих завдяки туризму (як прямо, так і опосередковано) – 8,1%, найменша – у 2015 р. – 1,3% та 5,13% відповідно (табл. 2).

Більш детальне дослідження запропонованих показників дозволило зробити висновок про існування двох піків активності зайнятості в туризмі – уже зазначений 2004 р. та 2013 р., коли частка зайнятих у туризмі досягла свого максимуму після висхідної тенденції, яка взяла свій початок у 2010 р. Україна має вагомі об'єктивні передумови, щоб увійти до найрозвиненіших у туристичному відношенні країн світу та приваблювати більше іноземних туристів. Адже якщо говорити про наявність туристичних ресурсів як одну з основних передумов для розвитку туризму, то Україна має всі шанси для інтенсивного розвитку туризму.

Перспективи розвитку та створення туристичної сфери України є надзвичайно великими, адже практично кожна область має свої особливості, які зможуть стати візитівкою країни.

Таблиця 2

**Динаміка частки зайнятого населення в туристичній галузі
від загальної кількості зайнятого населення в державі**

Рік	Загальна кількість зайнятого населення, тис. осіб	Кількість зайнятих у туристичній галузі від загальної кількості зайнятого населення		Загальна кількість зайнятих у туристичній галузі (як прямо, так і опосередковано) від загальної кількості зайнятого населення	
		тис. осіб	%	тис. осіб	%
2003	20163,3	333,472	1,65	1250,26	6,20
2004	20295,7	452,652	2,23	1644,52	8,10
2005	20680	421,819	2,04	1587,81	7,68
2006	20730,4	404,242	1,95	1549,23	7,47
2007	20904,7	395,432	1,89	1534,66	7,34
2008	20972,3	377,803	1,80	1489,76	7,10
2009	20191,5	383,446	1,90	1497,27	7,42
2010	20266	350,501	1,73	1348	6,65
2011	20324,2	358,69	1,76	1340,69	6,60
2012	20354,3	389,152	1,91	1439,56	7,07
2013	19 314,20	374,855	1,94	1412,18	7,31
2014	18 073,30	237,348	1,31	922,224	5,10
2015	16443,2	214,364	1,30	842,89	5,13

Але багато проблем і негативних факторів стоять на заваді розвитку туристичної галузі в Україні (табл. 3). Отже, на шляху реалізації туристичного потенціалу України також стоять певні економічні, соціальні, екологічні та інші чинники. Негативним є локальний інформаційний вакуум щодо діяльності міжнародних організацій і запроваджених проектів у туристичній сфері.

Таблиця 3

Фактори, які впливають на розвиток туризму та туристичний ринок України

Позитивні фактори	Негативні фактори
1	2
Велика кількість туристичних ресурсів	Неефективне та нераціональне використання природних туристичних ресурсів

Продовження табл. 3

1	2
Зміцнення позицій України на світовому туристичному ринку	Відсутність чіткої стратегії розвитку індустрії туризму та чіткого його регулювання
Сприяння розвитку індустрії пріоритетної туристичної діяльності. Представлення України на міжнародному рівні як демократичної європейської країни	Низька якість соціальної складової туризму в структурі зайнятості. Недостатньо розвинена інфраструктура, система транспортного обслуговування стають на заваді швидкому піднесенню туристичної слави країни
Наявність кваліфікованої робочої сили	Відсутність комплексної стратегії розвитку туризму
Наявність великої кількості туристичних атракцій для інвестування	Неефективний менеджмент і приференціювання територій
Розвиток комунікацій	Недостатня представленість країни в міжнародних туристичних заходах
Позитивна екологічна ситуація більшої частини країни, що може в майбутньому стати поштовхом до розвитку зеленого туризму	Пошкодження, занедбання чи навіть знищення туристичних об'єктів та культурної спадщини України
Сучасні технології обслуговування	Недостатнє фінансування об'єктів культурної спадщини
Міжрегіональна співпраця та представлення бренду «Україна»	Значна «тінізація» туристичного ринку
Наявність транскордонного співробітництва	Недостатній інвестиційний вплив як іноземних, так і внутрішніх інвесторів
Велика історична, культурна й архітектурна спадщина України, що можна використовувати для розвитку туристичної галузі країни	Високі податкові ставки

Стратегічною метою розвитку туристичної індустрії України є створення конкурентоспроможного туристичного продукту, який максимально зміг би задовольнити потреби споживачів та на основі якого можна було б забезпечити комплексний розвиток територій та їхніх соціально-економічних інтересів. Також надзвичайно б сприяло виведенню туризму на якісно кращий рівень PR-компанії наших туристичних об'єктів, адже багато туристів можливо навіть не знають, що в комплексі може запропонувати їм Україна. Тобто недостатня інформованість про туристичні заклади відпочинку, тури країною, туристичні послуги також є негативним фактором у розвитку туризму. Не менш важливим залишається якість наданих туристичних послуг. За цим показником Україна поступається багатьом країнам.

Висновки. Таким чином, Україна має надзвичайно великі перспективи в розвитку туристичного ринку послуг і туристичного бізнесу, адже має багато туристичних ресурсів, що є однією з передумов розвитку туризму. Але, з іншого боку, щоб привабити туристів і розвивати туристичну галузь, потрібно виправити деякі проблеми, які гальмують розвиток туристичного бізнесу в Україні. Насамперед потрібно побороти фактори, які негативно впливають на розвиток туристичної сфери і розвивати та вдосконалювати позитивні фактори.

Список використаних джерел / References

1. Ковальчук С. В. Поняття туристичного ринку та особливості його функціонування / С. В. Ковальчук, В. В. Миколишина // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6. – Т. 4. – С. 60–65.

Kovalchuk, S., Mykolyshina, V. (2011), "The concept of the tourist market and the peculiarities of its functioning", *Bulletin of the Khmelnytsky National University* [Ponyattya turystychnoho rynku ta osoblyvosti yoho funktsionuvannya, Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu], No. 6, Vol. 4, pp. 60-65.

2. Плакида С. І. Сутність поняття «послуга»: теоретичні аспекти / С. І. Плакида // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 241–243.

Plakida, S. (2013), "The essence of the concept of "service": theoretical aspects", *Innovation Economy* ["Sutnist' ponyattya «posluha»: teoretychni aspekty", *Innovatsiyna ekonomika*], No. 6, pp. 241-243.

3. Лютак О. М. Туристичний продукт як основний елемент забезпечення конкурентоспроможності туристично-рекреаційного кластера / О. М. Лютак, Д. Л. Романчук // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10 (2). – С. 141–150.

Lutak, O., Romanchuk, D. (2013), "Tourist product as the main element of competitiveness of tourist-recreational cluster", *Economic sciences. Accounting and Finance* ["Turystychnyy produkt yak osnovnyy element zabezpechennya konkurentospromozhnosti turystychno-rekreatsiynoho klastera", *Ekonomichni nauky. Oblik i finansy*], Iss. 10 (2), pp. 141-150.

4. Козубова Н. В. Туристичні послуги як об'єкт ринкових відносин в Україні / Н. В. Козубова // Інноваційна економіка. – 2014. – № 2. – С. 137–143.

Kozubova, N. (2014), "Tourist services as an object of market relations in Ukraine", *Innovative economy* ["Turystychni posluhy yak ob'yekt rynkovykh vidnosyn v Ukraini", *Innovatsiyna ekonomika*], No. 2, pp. 137-143.

5. Скляр Г. П. Економічна сутність та закономірності розвитку ринку туристичних послуг в Україні / Г. П. Скляр // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2014. – Вип. 1. – С. 106–112.

Sklyar, G. (2014), "The economic essence and regularities of the development of the tourism services market in Ukraine", *Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences* ["Ekonomiczna sutnist' ta zakonomirnosti rozvytku rynku turystychnykh posluh v Ukraini", *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*], Iss. 1, pp. 106-112.

6. Сагалакова Н. О. Характеристика туристичного продукту як специфічного об'єкту ціноутворення / Н. О. Сагалакова // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 17. – С. 27–33.

Sagalakova, N. (2015), "Characteristics of a tourist product as a specific object of pricing", *Investments: practice and experience* ["Kharakterystyka turystychnoho produktu yak spetsyficchnoho ob'yektu tsinoutvorennia", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*], No. 17, pp. 27-33.

7. Горіна Г. О. Характеристика інфраструктурної складової дослідження середовища формування стратегії розвитку ринку туристичних послуг / Г. О. Горіна // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Сер.: Економічні науки. – 2016. – № 2 (63). – С. 121–127.

Gorina, G. (2016), "Characteristics of the infrastructure component of the study of the environment for the formation of a strategy for the development of tourist services market", *Bulletin of the Donetsk National University of Economics and Trade named after. Michael Tugan-Baranovsky. Series: Economic Sciences* ["Kharakterystyka infrastrukturnoyi skladovoyi doslidzhennya seredovyscha formuvannya stratehiyi rozvytku rynku turystychnykh posluh", *Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu ekonomiky i torhivli im. Mykhayla Tugan-Baranov's'koho. Ser.: Ekonomichni nauky*], No. 2 (63), pp. 121-127.

8. Gorina, G. (2016), "International tourism as a key to the regional development", *Współczesne tendencje w nauce i edukacji: zbior artykułow naukowych Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej*, Warszawa, pp. 120-122.

9. Ковешніков В. С. Інноваційні види туризму / В. С. Ковешніков, О. С. Ліфіренко, Н. М. Стукальська // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 4. – С. 38–44.

Kovezhnikov, V., Likirenko, O., Stukalskaya, N. (2016), "Innovative Types of Tourism", *Investments: Practice and Experience* ["Innovatsiyni vydy turyzmu", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*], No. 4, pp. 38-44.

10. "The World Tourism Organization", available at: <http://www2.unwto.org>

Власенко Іван Володимирович, д-р екон. наук, проф. кафедра туризму та готельно-ресторанної справи, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. Адреса: вул. Соборна 87, м. Вінниця, Україна, 21050. E-mail: vlasenkoivol@gmail.com.

Власенко Иван Владимирович, д-р экон. наук, проф. кафедра туризма и гостинично-ресторанного дела, Винницкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета. Адрес: ул. Соборная 87, г. Винница, Украина, 21050. E-mail: vlasenkoivol@gmail.com.

Vlasenko Ivan, Doctor of Economics, Professor of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Affairs of the Vinnytsia Trade and Economic Institute of the Kyiv National Trade and Economic University. Address: Soborna str., 87, Vinnitsa, Ukraine, 21050. E-mail: vlasenkoivol@gmail.com.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. М.В. Чорною.

Отримано 30.09.2017. ХДУХТ, Харків.

DOI: 10.5281/zenodo.1109687

УДК 316.444

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

К.Ю. Величко, Л.Л. Носач, О.І. Печенка

Розглянуто сучасні тенденції міграційних процесів в Україні як індикатора соціально-економічного розвитку країни. Висвітлено сутність та фактори, що впливають на міграційні процеси та походять з особливостей національного ринку праці. Досліджено зміни в обсягах міграції, географічному спрямуванні міграційних потоків, специфіці гендерно-вікової структури міграції та збільшенні національної міграції молоді. З'ясовано, що формування в Україні конкурентоспроможної економіки, в основі якої лежить орієнтація на збільшення й ефективне використання характеристик трудового потенціалу на національному ринку праці, спроможне покращити міграційні тенденції.

Ключові слова: міграція, міграційна політика, структура міграції, гендерно-вікова структура міграції, трудова міграція, міграція молоді.